

# VÁROSI VÁNDORLÁS ÉS KÉPZETTSÉG MAGYARORSZÁGON (2001-2011)

*EDUCATION AND URBAN MIGRATION PATTERNS IN HUNGARY  
(2001-2011)*

KOÓS BÁLINT<sup>45</sup>

## Abstract

Large number of studies deal with migration patterns in Hungary, but these studies usually focus on national or county level processes and use aggregated data. Despite of its importance, only age and sex distribution of internal migrants are covered by recent studies. The purpose of this study is to give a more detailed picture of migration patterns at urban settlement level in Hungary. Using micro data of the Hungarian Central Statistical Office's 2001 and 2011 Census, this paper analyzes net migration rates by educational attainment level for active age (15-64) group. Using a cluster analysis, seven groups of urban settlements with varying migrational characteristics, size and residential segregational level were identified. The cluster analysis reveals a change in dominant mobility route: the rural urban migration is replaced by process of suburbanization. However the suburbanization is a highly selective process in spatial and social aspects (educational attainment level). Only the suburban towns of Budapest metropolitan area have internal migration gain, all other small and medium sized towns have suffered migration loss during the previous decade.

**Keywords:** internal migration, Hungary, educational level, Census

## 1. Bevezetés

A települések társadalmi összetétele, korszerkezete, képzettségi viszonyai folyamatosan változnak a lakóhely változtatási döntések következtében, visszahatva ezzel az érintett települések humán tőkéjére, hosszútávú fejlődési lehetőségeire (Bálint, Obádovics 2018). De a településen élők számának és összetételének változása már rövidtávon is hat a közszolgáltatásokra: különösen az oktatási és egészségügyi szolgáltatások keresletére, amely rövid időn belül is komoly kapacitáshiányokhoz, illetve alulhasznosított intézményekhez vezethet. A vándorlást befolyásoló tényezők feltárása tehát rendkívül

---

<sup>45</sup> Tudományos munkatárs; Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

vül fontos az állami s önkormányzati döntéshozók, de a piaci szereplők számára is. A szakirodalom arra mutat rá, hogy a lakóhely változtatása erősen szelektív folyamat, ahol az egyéni jellemzők (nem, kor, lakhely, iskolai végzettség, kapcsolatháló) nagymértékben meghatározzák a térbeli mobilitási lehetőségeket, jellemző térbeli pályákat hozva létre (Németh, Lőrincz 2019). Jelen vizsgálat célja, hogy a KSH 2001-es és 2011-es népszámlálási adatainak felhasználásával feltárja a hazai városokat érintő belső vándorlás képzettségi aspektusát, bemutatva, hogy az iskolai végzettség szerint differenciált vándorlási egyenleg alapján milyen jellemző településcsoportok formálódása figyelhető meg. Az eredmények egyben arra is rámutatnak, hogy városok mely csoportjai veszítenek s melyek képesek bővíteni humán tőkéjüket, hosszabb távon is meghatározva a fejlődési lehetőségeket.

## 2. Irodalmi áttekintés

Tekintve, hogy adózási, közigazgatási, közszolgáltatás-szervezési szempontból alapvető fontosságú a települések lélekszámának, összetételének ismerete, aligha meglepő, hogy a lélekszám alakulását erősen befolyásolni képes vándorlási folyamatok hagyományosan a legjobban adatolt területe térbeli-társadalmi jelenségek közé tartoznak. E komplex jelenség megragadására nem jött létre egyetlen koherens elméleti megközelítés, inkább a jelenség egy-egy aspektusával (pl. kiváltó okok, munkaerőpiaci következmények, területi sajátosságok,) foglalkozó elméleti és módszertani megközelítések sokasága jellemző (Németh, Lőrincz 2019), amelyek

- eltérően definiálják a döntéshozó egységet (egyén, család, társadalmi közösség);
- eltérő feltételezésekkel élnek a döntéshozó racionálisa/korlátozott racionálisa tekintetében;
- más szinteken (mikro, mezo, makro) vizsgálódnak.

Nagyon általánosan úgy fogalmazhatunk, hogy a költözési szándékat az egyéni célok és preferenciák, valamint az érzékelt lehetőségek és korlátok (kockázatok) befolyásolják. Az egyik alapvető elméleti megközelítés – a migráció emberi tőke elmélete – Sjaastad (1962) nevéhez kötődik, amely szerint az egyén mérlegeli a lakóhely változtatás lehetséges költségeit és több-lethozamait (pl. javuló foglalkoztatási lehetőségek, magasabb bér, jobb munkakörülmények, jobb minőségű köz- és magánszolgáltatások), majd ezek figyelembevételével hoz döntést a migrációról. A döntési folyamat alapvető eleme a költözés célterületéről szóló döntés, hiszen az egyes helyekhez eltérő lehetséges hozamok és költségek kapcsolódnak, így a döntés során Wolpert



(1965) szerint valójában a helyek hasznosságát (place utility) teszik mérlegre.

Az egyéni célok és preferenciák időben nem állandóak, ezek alapján jól megfigyelhetők az intenzívebb vándorlást mutató életkorok (tanuláshoz, munkavállaláshoz, illetőleg nyugdíjba vonuláshoz kötődő lakóhely változtatás), amikor az élethelyzet megváltozása miatt ártékelődik a hely hasznossága, újra döntést kell hozni a lakóhelyről. Az érzékelt lehetőségeket és korlátokat rendkívül sok tényező befolyásolja, de megfigyelhető, hogy például a magasabb iskolai végzettség, a mobilizálható kapcsolati tőke, a kedvező munkaerőpiaci státusz (életkor, szaktudás) mérsékli a mobilitási korlátokat (kockázatokat) és növeli az egyén által érzékelt mobilitási lehetőségeket, összességében a vándorlási motivációt növelve (Blaskó, Gödri 2014).

A migrációs döntések mögött meghúzódó mérlegelési folyamat elemeinek, befolyásoló tényezőink vázlatos áttekintése után tekintsük át, hogy Magyarországon területi szempontból miként jellemezhető a belföldi vándorlás. A KSH Népszámtudományi Kutatóintézete 2009 óta háromévente megjelenő Demográfiai Portré sorozata külön fejezetben ad rendkívül részletes áttekintést a belföldi vándorlás különböző aspektusáról, így területi jellemzőiről is. A legutóbbi, Demográfiai Portré 2018 alapján a hazai vándorlások területi képéről az alábbiakat állapíthatjuk meg (Bálint, Obádovics 2018):

- a rendszerváltozást követően a magyar nagyvárosokat markáns vándorlási veszteség jellemzi, mely Budapest esetében 1993-tól egészen 2006-ig tartott.
- Ebben az időszakban a belföldi vándorlás egyértelmű nyertese az előnyös (nagyvárosokhoz közeli) fekvésű falvak és városok egy szűk csoportja volt, amely dinamikus szuburbanizációnak köszönhetően tudta lélekszámát növelni.
- Budapest vándorlási vesztesége mögött alapvetően a szuburbanizációs folyamat felerősödése húzódott meg, hiszen az ország Pest megyén kívüli részével szemben továbbra is vándorlási nyeresége volt a fővárosnak.
- Az ezredfordulót követően mérséklődött a hazai nagyvárosok vándorlási vesztesége, miközben a falvak és kisvárosok vándorlási nyeresége mérséklődött.
- 2006 utáni időszak új jelensége, hogy pozitív vándorlási egyenleget már csupán a főváros esetében láthatunk, minden más településtípusra kisebb-nagyobb vándorlási veszteség jellemző.
- A vándorlási egyenlegeket megyei szinten vizsgálva a keleti megyék rendszerváltás óta tartó tendenciózus népességvesztését állapíthatjuk meg. A pozitív vándorlási egyenleget mutató megyék tekintetében

pedig időben egyre erőteljesebb koncentrációk figyelhetők meg. Míg a kilencvenes évek elején a megyék felére volt jellemző vándorlási nyereség, amelyek jellemzően a Budapest-Szeged vonaltól Nyugatra kerültek el. Az ezredforduló körüli évekre a pozitív vándorlási egyenlegű megyék száma lecsökkent (Pest, Komárom-Esztergom, Fejér, Győr-Moson-Sopron). A legfrissebb (2014-2016) adatok alapján pedig már csupán Budapest, Pest, Vas és Győr-Moson-Sopron megyére volt jellemző a vándorlási nyereség.

- Összességében tehát az a kép rajzolódik ki előttünk, hogy a rendszerváltozás utáni időszakban az ország nyugati határvidéke, illetve a fővárosi agglomeráció bizonyul tartósan vonzó vándorlási célterületnek.

A belföldi vándorlással kapcsolatos kutatások két nagy csoportba sorolhatóak, egy részük országos tendenciákat vizsgál, s szükségszerűen nagyobb területi egységeket (megye, régió, jóval ritkábban kistérség/járás), vagy valamilyen szempont (pl. közigazgatási rang, lélekszám, gazdasági fejlettség, ...) alapján képzett, homogénebb csoportok tendenciáit elemzi (KSH Demográfiai Portré sorozata). A kutatások másik nagy csoportját jóval szűkebb területi fókusz jellemzi, amikor is egy-egy település, vagy akár településen belül, néhány utcatömbnyi terület vándorlási folyamatait kutatják, szociológiai, városföldrajzi, településszociológiai szempontok alapján, többnyire helyi adatfelvételek révén (Csanády et al. 2006, Egedy 2005, Alföldi et al. 2007). Helyi szinten az egyéni jellemzők széles körét térképezik fel, míg az országos vizsgálatok jellemzően csupán az érintettek korát és nemét elemzik. Jelen vizsgálat e két markánsan eltérő megközelítés eredményeit kísérli meg egyesíteni, azzal, hogy a 2001-es és a 2011-es Népszámlálás lakhelyre, életkorra és az iskolai végzettségre vonatkozó adatait vizsgálja meg a hazai városi jogállású települések körében. Így egyrészt továbbra is települési szinten maradunk, s változók szélesebb körével dolgozhatunk, s csupán ezt követően – a relevánsnak tekintett dimenziók mentén – soroljuk homogénebb csoportokba a vizsgált településeket.

### 3. Adatok és módszerek

A kutatás során a KSH 2001. és 2011. évi Népszámlálásának teljeskörű mikroadataiból<sup>46</sup> indulunk ki, s azt vizsgáljuk, hogy a 2011-ben aktív korúak (15-64 éves) közül kik költöztek a megelőző Népszámlálás (2001. év) után

---

<sup>46</sup> A jelen dokumentum a Központi Statisztikai Hivatal Népszámlálás 2001 és 2011 adatállománya felhasználásával készült. A dokumentumban foglalt számítások és az azokból levont következtetések kizárólag a szerző szellemi termékei.



jelenlegi lakóhelyükre. E költözések közül csak azokat vesszük figyelembe, amelyek átlépték a településhatárt, s amelyek hazai városokat érintettek, akár a ki-, akár a beköltözés révén. Mindezek eredményeként a hazai városokra kapunk egy aktív korúakra vonatkozó vándorlási egyenleget, ami azt mutatja, hogy a belföldi vándorlások révén az adott település 15-64 éves népességének száma hogyan változott, emelkedett, vagy csökkent a 2001-2011 közötti időszakban. (Mivel a népszámlálás csupán az előző lakóhelyre kérdez rá, a vizsgált időszakban többször költözők adatai nem teljes körűek. Módszertani okokból a hazai városból külföldre költözők adatai nem jelennek meg a vándorlási egyenlegben.) Ezen túlmenően a költözésben érintettek iskolai végzettségét és megvizsgáljuk, három – alap, közép és felsőfokú – iskolai végzettségű csoportba sorolva az érintetteket. Majd pedig e három képzettségi csoportra külön-külön meghatározva a városi vándorlási egyenleget (2001-2011) láthatóvá válik, hogy mely települések voltak képesek „bevonzni” a magasan képzetteneket és mely települések veszítették el képzett, aktív korú lakosaikat az ezredfordulót követő években.

A jobb áttekinthetősége érdekében a hazai városokat és fővárosi kerületeket (350) klaszteranalízissel homogénebb csoportokba soroltam, az alábbi dimenziókat véve figyelembe:

- település mérete, amelyet az időszak eleji lakónépesség (2001) jelez;
- agglomerációs jelleg, azaz a város része-e a KSH által lehatárolt agglomerációknak (s azon belül centrumhoz, vagy az agglomerációs gyűrűhöz tartozik);
- települési vonzerő, amelyet proxy változóként a felsőfokú végzettségűek városi szintre számított vándorlási egyenlege (2001-2011) jelenít meg;
- települési szintre számított szegregációs index (2001).

A szegregációs index számításánál a Kertesi–Kézdí (2014) szerzőpáros által használt kitettség alapú indexet használtam, amely azt méri, hogy a kedvezőtlen helyzetű (aktív korú, nem tanuló, nem foglalkoztatott, s legfeljebb általános iskolai végzettséggel bíró) lakosok milyen mértékben különülnek el a jobb helyzetűektől. Az index számítása képlet szerint:

$$S_j = \frac{r_j - \sum_{i=1}^{I_j} r_{ij} \frac{N_{ij} - R_{ij}}{N_j - R_j}}{r_j} \quad \text{ahol } 0 \leq S_j \leq 1$$

Ahol:

- $I_j$  – Népszámlálási számlálókörzetek száma a j. városban,
- $N_{ij}$  – az aktív korúak (15-64) száma a j. város i. számlálókörzetében,
- $N_j$  – az aktív korúak (15-64) száma a j. városban,

- $R_{ij}$  – a nem foglalkoztatott, legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők száma a j. város i. számlálókörzetében,
- $R_j$  – nem foglalkoztatott, legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők száma a j. városban,
- $r_{ij}$  – nem foglalkoztatott, legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a j. város i. számlálókörzetében,
- $r_j$  nem foglalkoztatott, legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a j. városban.

A fenti módon meghatározott szegregációs index maximális értékét (1) akkor veszi fel, ha a kedvezőtlen helyzetű társadalmi csoport szélsőségesen elkülönül a kedvezőbb helyzetűektől, azaz valamennyi kedvezőtlen helyzetű lakos olyan számlálókörzetben él, ahol csak kedvezőtlen helyzetűek laknak. Az index minimális értékét (0) pedig akkor veszi fel, ha minden számlálókörzetben a települési aránynak megfelelően élnek kedvezőtlen helyzetű lakosok – azaz területileg egyáltalán nem koncentrálódnak a kedvezőtlen helyzetű lakosok. Miként az az 1. táblázatból látható, Magyarország városaira alapvetően alacsony mértékű lakóhelyi szegregáció volt jellemző 2001-ben (átlag 0,054, medián 0,045), ugyanakkor a maximum érték (0,284) arra is rávilágít, hogy városaink közt is találni bizony jelentős lakóhelyi szegregációval jellemezhető települést.

### **1. táblázat: A szegregációs index értékeinek statisztikai jellemzői 2001-ben**

**Table 1. Statistical characteristics of the segregational index scores (2001)**

Mutató	Érték
Átlag	0,054
Medián	0,045
Minimum	0,007
Maximum	0,284
Szórás	0,036

*Forrás:* KSH Népszámlálás 2001 adataiból saját számítás

A szegregációs index értékeinek meghatározása, illetve az adatok normalizálása után lehetővé vált a hazai városok (350) négy dimenziót is figyelembe vevő csoportosítása. A klaszteranalízis során a fentiekben bemutatott négy dimenziót (méret, agglomerációs jelleg, lakóhelyi szegregáció, települési vonzerő) tekintetbe véve, K-közép módszert és abszolút távolság függvényt alkalmazva soroltam csoportokba a hazai városokat. A klaszterek számának



meghatározásakor kompromisszumot kellett kötni a csoportosítás jelentette információvesztés minimalizálása (sok csoport) és az elemezhetőség (áttekinthető számú csoport) tekintetében. Mindezek figyelembevételével végül a hét klaszteres csoportosítás mellett döntöttem, amelyben már markáns város csoportok fedezhetőek fel, ugyanakkor nem jöttek létre nehezen leírható, sok tekintetben átfedő, illetve hasonló jegyeket mutató klaszterek.

#### 4. Eredmények és következtetések

A klaszterképzés eredményeként hét város csoport alakult ki, amelyek jellemzésekor a csoportra jellemző átlagos értékeket vettem alapul, s ez alapján neveztem el a csoportokat. A csoportképzés eredményeként összeálló kép illeszkedik a korábban bemutatott területi összképhez, csak azt alsóbb területi szintre helyezi, új információkat nyújt a vándorlási folyamat területi képeről, s különösen a helyi társadalmak vándorlásból eredő átstrukturálódásáról (lásd 2. Táblázat). A táblázatban képzettségi csoportonként megadott vándorlási egyenleg a 2011-es lakónépesség százalékában kifejezve látható, azaz például a 7. klaszter (extrém szuburb) településeinek 2011-es lakónépességének átlagosan 8,38 százalékát jelentette az aktív korú diplomások csoportjában regisztrált vándorlási többlet.

#### 2. táblázat: Klaszter jellemzők (elemszám, iskolai végzettség szerint bontásban a vándorlási egyenlegek átlaga)

**Table 2. Cluster characteristics (count, means of net migration rates by educational attainment)**

Klaszter	Tel. száma	Vándorlási egyenleg (2001-2011) a 2011-es lakónépesség %-ban		
		Alap-fokú isk.	Közép-fokú isk.	Felső-fokú isk.
1. „Átlag”	233	0,01	-0,39	-0,54
2. Válságzóna	7	-0,28	-1,58	-1,4
3. Gyenge közép- városok	11	-0,16	-0,68	-0,63
4. City	6	-0,92	-3,78	-3,0
5. Nagyvárosok	34	-0,13	-0,59	-0,1
6. Kertvárosok	55	0,44	2,51	1,68
7. Extrém szuburb	4	0,61	6,95	8,38

Forrás: saját számítás, KSH Népszámlálás 2011. adatai alapján

A klaszteranalízis során az átlagtól valamilyen dimenzióban (vagy akár több dimenzióban is) a városi átlagtól markánsan eltérő települések kerültek egy-egy homogénebb csoportba, ami azt eredményezi, hogy a csoportok elemszáma szélsőségesen szóródik, a maximális 233-tól egészen a minimumot jelentő 4-ig terjed a skála.

A legnagyobb elemszámú csoportba (1. klaszter) az „átlagos városok” kerültek, amelyek egyetlen dimenzióban sem tértek el jelentősen a hazai városok átlagától. Az átlagértékek alapján ide kerültek az agglomerációs zónába nem tartozó kisvárosok (10 ezer fő körüli lélekszámmal), ahol az alapfokú iskolai végzettségük esetében lehet csak pozitív vándorlási egyenlegről beszámolni, a falvakból beköltöző családoknak köszönhetően. A képzetebbek – azaz a közép- és felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők – körében az elvándorlás határozta meg a 2001-2011 közti időszakot. A képzetebbek költözéseik során jellemzően a városhierarchia magasabb szintjein elhelyezkedő településeket (fővárost, illetve megyei jogú városokat) preferálták. E települési körben a lakóhelyi szegregáció minimális mértékben van csak a városi átlag felett. A felsőfokú végzettségük elvándorlása ugyanakkor azt jelzi, hogy e városi kör nem képes megtartani, munkahelyet, lakóhelyet biztosítani a továbbtanuló fiataloknak, akik tanulmányaik befejezése után nem térnek vissza korábbi lakóhelyükre. (Néhány város ebből a csoportból: Baja, Dunaföldvár, Makó, Sáropatak,)

A 2. klasztert a „válságzónák városai” alkotják, ide az a 7 város került, amelyre a szélsőségesen nagy lakóhelyi szegregáció (0,16 – 0,28) mellett a minden képzettségi csoportra megfigyelhető jelentős elvándorlás jellemző. E városok jellemzően az ország külső vagy belső periférikus területeinek centrumai, ám nemhogy szűkebb térségüket nem tudják dinamizálni, de aktív korú népességüket is átlag feletti mértékben veszítik el. (E csoport városai: Encs, Hajdúhadház, Heves, Karcag, Nyírbátor, Tiszavasvári és Szendrő).

Némileg kedvezőbb helyzetben vannak a 3. klaszter a „Gyenge középvárosok” települései, amelyek szintén negatív folyamatokkal szembesülnek, de azokra kisebb intenzitás jellemző. Átlag feletti szegregáció van jelen, s az elvándorlás, bár megfigyelhető, de messze nem olyan mértékű, mint a válságzóna esetében. Ebben szerepet játszhat, hogy e városok korántsem tekinthetők klasszikus perifériának, Salgótarján és Szekszárd megyeszékhely, Békés középváros, Alsózsoltca, Felsőzsoltca és Sajóbáony pedig az ország egyik legnépesebb városának (Miskolcnak) az agglomerációjához tartozik. (E csoport városai: Alsózsoltca, Békés, Felsőzsoltca, Lajosmizse, Mezőbény, Nyírtelek, Sajóbáony, Salgótarján, Sarkad, Szekszárd, Vámospercs)



A következő településcsoport (4. klaszter) a „City” – sajátos képet mutat, hiszen a hazai városok közül itt találjuk messze a legkedvezőtlenebb vándorlási egyenlegeket, ahonnan az adatok alapján menekülnek a diplomás (-3%) és középfokú iskolai végzettséggel rendelkező munkavállalók is (-3,7%). A csoportba kizárólag fővárosi kerületek kerültek be, ahonnan jelentős népességkiáramlás volt megfigyelhető a főváros szuburbán zónájának irányába. A kiáramlást ösztönözte az érintett kerületek funkcióváltása (city-formálódás és az idegenforgalmi funkciók erősödése az V, VI, VII. kerületben), ami egyrészt mérsékelte a lakóhely vonzerejét, ugyanakkor az alternatív hasznosítás lehetősége az ingatlanok árát felfelé hajtotta. Lakóhelyi szegregáció mértéke országos összevetésben is rendkívül alacsonynak tekinthető (0,02 – 0,03). (E csoport tagjai: Budapest I., V., VI., VII., XII., XIX. kerületei)

Az 5. klaszterbe a hazai nagyvárosok kerültek, közös jellemzőjük a hazai városi átlagot jóval meghaladó lélekszám. E 34 város mindegyike vagy fővárosi kerület, vagy megyei jogú város. Mérsékelt lakóhelyi elkülönülés jellemző e városokra, bár Kecskemét, Miskolc, Nyíregyháza, Szolnok esetében azért jóval átlag fölötti szegregációs indexértéket láthatunk 2001. évre vonatkozóan. Vándorlási folyamataikra az átlagértékek alapján a mérsékelt elvándorlás jellemző – ugyanakkor befolyásolja az összképet, hogy e városok egy jelentős része fontos egyetemi város (pl. Szeged, Debrecen, Pécs, Győr, Sopron, Budapesti kerületek), ahonnan évről-évre fiatalok százai, ezrei költöznek el a diplomaszerezést követően, ami természetesen a felsőfokú iskolai végzettségük vándorlási egyenlegében is tükröződik, noha ez nem feltétlenül a város elégtelen vonzerejét jelzi. (Néhány város ebből a csoportból: Békéscsaba, Budapest III. kerület, Debrecen, Erd, Győr, Kecskemét, Sopron, Székesfehérvár, Szeged)

A szuburbanizáció, a városi népesség kiáramlása a környék kertvárosias, falusias jegyeket viselő településeire nem új jelenség, ám a rendszerváltást követő évek egyik leglátványosabb térbeli-társadalmi folyamata volt. Aligha meglepő, hogy a klaszteranalízis során két homogénebb kertvárosi csoport (6. és 7. klaszter) is lehatárolásra került, amelyek közt leginkább a folyamat intenzitása jelenti a fő eltérést. Kertvárosok csoportjába 55 kis és közepes méretű város került be. E csoport közös jellemzője a lakóhelyi szegregáció feltűnően alacsony mértéke, valamint a minden képzettségi csoport tekintetében a pozitív vándorlási egyenleg. A fővárosi agglomeráció városai mellett a Balatonparti városok is itt tűnnek fel. (Néhány város ebből a csoportból: Budaörs, Gödöllő, Szentendre, Vác, Balatonfűzfő, Keszthely, Siófok, Zamárdi).

A kertvárosok népességrobbanáson átment négy települése olyan mértékben eltér nem csupán a hazai városok átlagától, de még a kertvárosi klaszter tagjaitól is, hogy külön csoportba (7. klaszter) került. Az „Extrém szuburb”

klasztert három fővárosi: Biatorbágy, Dunakeszi, Veresegyház és egy pécsi agglomerációs település: Kozármisleny alkotja. A csoport dinamikáját jól jellemzi, hogy a lakónépességük egyetlen évtized alatt 52 ezerről 75 ezer fölé nőtt. Minden képzettségi csoportban jelentős és pozitív vándorlási nyereséget láthatunk, különösen feltűnő a felsőfokú iskolai végzettségük többlete (a 2011-es lakónépesség 8,38%-a). A dinamikus népességbeáramlason túl, közös jellemzője e városoknak, a lakóhelyi szegregáció alacsony szintje, amelyben az is szerepet játszik, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok tagjai nagyon alacsony számban vannak jelen e városokban.

### Felhasznált irodalom

- Alföldi György, Czeglédy Ákos, Horváth Dániel (2007): Egy ébredő városrész – részvételi típusú városmegújítás a Józsefvárosban. In: Egedy T. – Kondor A. (szerk.): Városfejlődés és városrehabilitáció. Magyar Földrajzi Társaság. Budapest. pp. 101-110.
- Bálint Lajos, Obádovics Csilla (2018): Belföldi vándorlás In. Monostori János, Öri Péter, Spéder Zsolt (szerk.): Demográfiai portré 2018. KSH NKI, Budapest, pp. 217–236.
- Barta Györgyi, Beluszky Pál (1999) Társadalmi-gazdasági átalakulás a Budapesti agglomerációban, Regionális Kutatási Alapítvány, 222. p.
- Blaskó Zsuzsa, Gödri Irén (2014): Kivándorlás Magyarországról: szelekció és célország-választás az „új migránsok” körében. Demográfia, 4., pp. 271–307.
- Csanádi Gábor, Csizmady Adrienne, Kőszeghy Lea, Tomay Kyra (2006): Belső Erzsébetvárosi rehabilitáció, Tér és Társadalom, 20/1, pp. 73-92
- Csanády Gábor, Csizmady Adrienne (2002): Szuburbanizáció és társadalom, Tér és Társadalom, 16/3, pp. 27-55
- Domina, Thurston (2006): What clean break? Education and nonmetropolitan migration patterns, 1989–2004, Rural Sociology, 71/3, pp. 373–398.
- Egedy, Tamás (szerk.) (2005): Városrehabilitáció és társadalom. MTA FKI. Budapest. 305. p.
- Kertesi Gábor, Kézdi Gábor (2014): Iskolai szegregáció, szabad iskolaválasztás és helyi oktatáspolitikai 100 magyar városban, Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek (No. 2014/6), Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet Budapesti Corvinus Egyetem, Emberi Erőforrások Tanszék, Budapest
- Kovács Katalin, Tagai Gergely (2019): Zsugorodó vidéki térségek: a népességcsökkenés demográfiai és tágabb összefüggései, in In: Farkas, Jenő Zsolt; Kovács, András Donát; Perger, Éva; Lennert, József; Hoyk, Edit; Gémes, Tünde (szerk.) Alföldi kaleidoszkóp: A magyar vidék a XXI. században: Tanulmányok a 70 éves Csátori Bálint köszöntésére, MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete, Kecskemét pp. 174-183.



- Makkai Bernadett, Máté Éva, Pirisi Gábor, Trócsányi András (2017): Where have all the youngsters gone? The background and consequences of young adults' outmigration from Hungarian small towns, *European Countryside* · 9/4 · pp. 789-807,
- Nagy Erika, Timár Judit, Nagy Gábor Velkey Gábor (2015): The Everyday Practices of the Reproduction of Peripherality and Marginality in Hungary, in Lang T.; Henn S.; Sgibnev W; Ehrlich K. (szerk.) *Understanding Geographies of Polarization and Peripheralization: Perspectives from Central and Eastern Europe and Beyond*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, pp. 135-155.
- Németh Brigitta, Lőrincz László (2019): Hálózati hatások a belföldi migrációban, *Szociológiai Szemle* 29/1, pp. 117–145.
- Raagmaa, Garri (2015). Territorial governance and core-periphery relations: The implications of European policy concepts for Central and Eastern Europe. In Lang, T., Henn, S., Sgibnev, V. & Ehrlich, K., (szerk.): *Understanding geographies of polarization and peripheralization. Perspectives from Central and Eastern Europe*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 287-308
- Siskáné Szilasi Beáta, Halász Levente, Gál-Szabó Lajos (2017): A magyar fiatalok erősödő kivándorlási szándékának kiváltó okai és jellemzői, *Tér és Társadalom* 31/4, pp. 131-147,
- Sjaastad, Larry A. (1962): The costs and returns of human migration. *The Journal of Political Economy*, 70/5, pp. 80–93.
- Tagai Gergely, Bernard Josef, Simon Martin, Koós Bálint (2018): Two faces of peripherality: Labour markets, poverty and population dynamics in Hungary and Czechia, *Regional Statistics* 8/2. pp. 19-45.
- Timár Judit, Váradi Monika Mária (2000): A szuburbanizáció egyenlőtlen fejlődése az 1990-es évek Magyarországon In: Horváth Gyula, Rechnitzer János (szerk.): *Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*. Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja, pp. 153-175.
- Váradi Monika Mária (Szerk.) (2018): *Migráció alulnézetből*, MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete, Budapest, 238 p.
- Váradi Monika Mária, Durst Judit, Fehér Katalin, Németh Krisztina, Virág Tünde (2017): Kényszerű mobilitás: migrációs utak hátrányos helyzetű vidéki terekben, *SOCIO.HU: Társadalomtudományi Szemle* 3, pp. 25-46.
- Wolpert, Julian (1965). "Behavioral Aspects of the Decision to Migrate." *Papers of the Regional Science Association*, 15, pp.159-169.

## Összefoglalás

A vizsgálat eredményei közül ki kell emelni, hogy a képzettség szerinti vándorlási egyenleg kiszámításával, városi szintű vizsgálatával országosan szinten is láthatóvá sikerült tenni azokat a folyamatokat, amelyekről terepkutatások eredményeire építve már több hazai publikáció is beszámolt. A rurális terekből megfigyelhető elvándorlásról, annak képzettségi aspektusáról (Domina 2006; Makkai et al. 2017;

Váradi et al. 2017; Váradi 2018), s ennek humán tőkét érintő negatív hatásairól (Ragmaa 2015, Nagy et al. 2015; Kovács – Tagai 2019, Tagai et al. 2018) több fontos tanulmány is megjelent. Szintén óriási irodalma van a szuburbanizáció társadalmi hatásairól, annak szelektív természetéről és térbeli képéről (Barta-Beluszky 1999; Csanády-Csizmady 2002, Timár-Váradi 2000). Nagyon fontos, hogy a vizsgálat rámutatott a tudományos vizsgálatok holtterében elhelyezkedő kisvárosok extrém térbeli-társadalmi polarizációjára, az onnan kiinduló, minden képzettségi csoportra jellemző „menekülésre”. A képzett fiatalok elvándorlása nem csupán a periférikus térségek centrum településeit sújtja, hiszen az ország majd minden kis- és középvárosát sújtja a folyamat, amelyet jellemzően a népesség hanyatlása kísér, hiszen a falvakból érkezők beköltözése nem képes ellensúlyozni a vándorlási veszteséget.

A klaszterképzés során nem csupán annak van jelentősége, hogy milyen csoportokat sikerült lehatárolni, hanem annak is, hogy milyen csoportok nem jöttek létre. E tekintetben pedig fontos rámutatni, hogy sem az osztrák határhoz közeli városok, kisvárosok, sem pedig a Dunántúl klasszikus kedvező munkaerőpiaci helyzetű térségének, amit Sopron–Győr–Budapest–Székesfehérvár–Zalaegerszeg városai jelölnek ki, nem alkotott külön csoportot. Relatív kedvező gazdasági helyzetük ellenére e települések nem váltak a belföldi migráció hangsúlyos célpontjává, amire lehet, hogy néhány év múlva elszalasztott demográfiai esélyként tekintenek vissza Mór, Sárvár, Pápa, Csorna, vagy éppen Szentgotthárd lakói.

**Kulcsszavak:** Magyarország, belföldi vándorlás, képzettség